

УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ ПІДПРИЄМСТВА

MANAGING CASH FLOWS OF THE ENTERPRISE

Сердюков К.Г.

доктор економічних наук,
професор кафедри «Фінанси і кредит»,
Харківський інститут фінансів
Київського національного торговельно-економічного університету

Тимчук Х.С.

студентка,
Харківський інститут фінансів
Київського національного торговельно-економічного університету

Serdyukov Konstantin

Doctor of Economic Sciences,
Professor of the Department of Finance and Credit,
Kiev National Trade and Economic University
Kharkiv Institute of Finance

Tymchuk Khrystyna

Student,
Kiev National University of Trade and Economics
Kharkiv Institute of Finance

У статті розглянуто сучасні напрями вдосконалення системи управління грошовими потоками підприємств України, виділено основні недоліки. Також виділено принципи планування грошових потоків (принципи пропорційності, обґрунтованості, гнучкості, оцінювання, адекватності), зазначено, що планування й прогнозування грошових потоків є елементами внутрішньогосподарського фінансового прогнозування та планування на підприємстві, в результаті використання яких досягається узгодженість величини очікуваних грошових потоків із потребами фінансового забезпечення господарських операцій підприємства в рамках його операційної, інвестиційної та фінансової діяльності. Запропоновано теоретичні положення щодо оптимізації системи управління грошовими потоками як одного з елементів оцінювання фінансового стану підприємства.

Ключові слова: грошові кошти, грошовий потік, управління грошовими потоками, планування грошових потоків, планування, прогнозування, ліквідність та платоспроможність підприємства, фінансовий стан підприємства.

В статье рассмотрены современные направления совершенствования системы управления денежными потоками предприятий Украины, выделены основные недостатки. Также выделены принципы планирования денежных потоков (принципы пропорциональности, обоснованности, гибкости, оценивания, адекватности), указано, что планирование и прогнозирование денежных потоков являются элементами внутрихозяйственного финансового прогнозирования и планирования на предприятии, в результате использования которых достигается согласованность величины ожидаемых денежных потоков с потребностями финансового обеспечения хозяйственных операций предприятия в рамках его операционной, инвестиционной и финансовой деятельности. Предложены теоретические положения по оптимизации системы управления денежными потоками как одного из элементов оценивания финансового состояния предприятия.

Ключевые слова: денежные средства, денежный поток, управление денежными потоками, планирование денежных потоков, планирование, прогнозирование, ликвидность и платежеспособность предприятия, финансовое состояние предприятия.

The article deals with modern directions of improvement of the cash flow management system of Ukrainian enterprises, highlights the main shortcomings. It should be noted that the management of cash flows as an independent financial object is still not enough. The principles of cash flow planning (proportionality, reasonableness, flexibility, evaluation, adequacy) are also noted, it is stated that planning and forecasting of cash flows are elements of the

internal financial forecasting and planning at an enterprise, which results in the use of which the consistency of the expected cash flows with the financial security needs is achieved, business operations of the enterprise within the limits of its operational, investment and financial activity. A very important point when considering this issue are the stages of cash flow management: ensuring full and reliable accounting of cash flows of the enterprise and the formation of the required reporting; analysis of cash flows of the enterprise in the previous period; Optimization of cash flows of the enterprise; planning of cash flows of the enterprise in terms of their separate types. An effective cash flow management system should include elements such as financial and strategic analysis, control, planning and forecasting. As a result of the study, it is necessary to highlight the following trends in the analysis of cash flows: assessment of liquidity and solvency in the short and long-term prospects, as well as the determination of the difference between payables and current accounts receivable; calculation of net working capital; assessment of the rationality of cash management and cash flow formation; formation of the initial basis for making managerial decisions; forecast analysis of cash flows of the enterprise. It is determined that the main task of increasing the efficiency of cash flow management is to ensure the solvency of the enterprise and promising research in this area is to study the problems of economic losses. The theoretical propositions concerning optimization of cash flow management system as one of elements in the estimation of the financial condition of the enterprise are offered.

Key words: cash flow, cash flow management, cash flow planning, planning, forecasting, liquidity and solvency of an enterprise, financial condition of an enterprise.

Постановка проблеми. У сучасних умовах розвитку економіки України управління грошовими потоками суб'єктів господарювання є важливою складовою фінансового планування. Актуальність дослідження зумовлена тим, що в період кризових перетворень в економіці країни особливого значення набувають питання забезпечення достатнього рівня життєдіяльності підприємств.

Загальною метою управління грошовими коштами є забезпечення збалансованості їх потоків, що дає можливість підтримувати достатній рівень платоспроможності та фінансової стійкості підприємства. Існує велика кількість підходів до трактування сутності поняття грошового потоку як економічної категорії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. О.Р. Сергєєва у своїй статті відзначила багатьох авторів, які розглядали проблематику грошових коштів, таких як І.О. Бланк, М.Д. Білик, Ф.Ф. Бутинець, В.М. Гриньова, Г.Г. Кірейцев, І.А. Маркіна, А.М. Поддєрьогін, Ю. Брігхем, Р. Брейлі, Дж. Ван Хорн [13, с. 107–110].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Необхідність дослідження сутності та основних аспектів ефективного управління грошовими потоками підприємства зумовлена тим, що без наявності грошових потоків на підприємстві неможливий жоден напрям його діяльності [13, с. 107]. Водночас необхідно відзначити, що управління грошовими потоками як самостійний фінансовий об'єкт розроблено недостатньо.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Метою статті є теоретичне обґрунтування сутності управління грошовими потоками підприємства, визначення ролі системи управління грошовими потоками та напрямів поліпшення фінансового стану суб'єкта господарювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Серед економістів існують різні тлумачення терміна «грошовий потік».

По-перше, грошовий потік – це сукупність розподілених у часі надходжень та виплат коштів у ході фінансово-господарської діяльності, а по-друге, він об'єднує актуальні питання розвитку фінансів, обліку й аудиту, будучи вимірником здатності підприємства покривати свої витрати, погашати зобов'язання своїми ресурсами та ефективно розміщувати кошти для їхнього примноження [6].

Щодо управління під грошовими коштами розуміють мобільний актив, що швидко змінюється, тому планові показники навіть на невеликий період часу можуть зовсім не відповідати реальному стану речей [9].

Існує велика кількість підходів до трактування сутності поняття грошового потоку як економічної категорії. Так, О.Р. Сергєєва у своїй статті відзначила декількох авторів, які розглядали поняття грошового потоку [13, с. 108–109].

І.О. Бланк наголошує на тому, що грошовий потік підприємства є сукупністю розподілених у часі надходжень та виплат грошових коштів, які генеруються його господарською діяльністю [3, с. 315; 13, с. 108]. В.А. Верба та О.А. Загородніх трактують поняття грошового потоку як різницю між кількістю отриманих та витрачених коштів [5, с. 75; 13, с. 108].

І.Т. Балабанов пояснює сутність грошового потоку, передбачаючи обіг грошей, який протікає безпосередньо в часі. При цьому автор звертає увагу на те, що система відношень, яка виникає під час грошового потоку, має фінансовий характер [1, с. 175; 13, с. 109].

Д. Ван Хорн та Д. Вахович зазначають, що грошові потоки підприємства – це потоки готівкових коштів, які мають безперервний характер і власні обігові кошти [4, с. 217; 13, с. 109].

Процес управління грошовими потоками підприємства має здійснюватися в рамках економічної політики підприємства та бути одним із важливих інструментів досягнення основної мети підприємницької діяльності, що полягає в підвищенні добробуту власників капіталу

за рахунок збільшення щорічного прибутку та зростання ринкової вартості підприємства.

Дуже важливим моментом під час розгляду цієї проблематики є етапи управління грошовими потоками, що було відзначено О.Р. Сергєвою. На думку І.О. Бланка, існують такі етапи, як забезпечення повного й достовірного обліку грошових потоків підприємства та формування необхідної звітності, аналіз грошових потоків підприємства в попередньому періоді, оптимізація грошових потоків підприємства, планування грошових потоків підприємства в розрізі окремих їх видів [13, с. 109].

Чинники ефективного управління грошовими потоками є невід'ємною частиною цієї проблематики, що відзначає у своїй статті Я.І. Драчук, посилаючись на В.В. Ясишену та виділяючи серед основних такі [8; 15, с. 322]:

- грошові потоки обслуговують здійснення господарської діяльності підприємства практично в усіх її аспектах (грошовий потік можна представити як систему «фінансового кровообігу» господарського організму підприємства);

- фінансова рівновага забезпечує ефективне управління грошовими потоками;

- правильне формування грошових потоків сприяє підвищенню ритмічності здійснення операційного процесу підприємства;

- ефективне управління грошовими потоками дає змогу скоротити потреби підприємства в позиковому капіталі; активне управління грошовими потоками забезпечує більш раціональне й заощадливе використання власних фінансових ресурсів, сформованих із внутрішніх джерел, зниження залежності темпів розвитку підприємства від позикового капіталу;

- управління грошовими потоками є важливим фінансовим важелем забезпечення збільшення обігу капіталу підприємства;

- зниження ризику неплатоспроможності підприємства відбувається безпосередньо за допомогою ефективного управління грошовими потоками; навіть у підприємств, що успішно здійснюють свою діяльність та отримують необхідну для розвитку суму прибутку, неплатоспроможність може виникати як наслідок незбалансованості різних видів грошових потоків у часі; синхронізація надходження і виплат коштів, що відбувається безпосередньо в процесі управління грошовими потоками підприємства, дає змогу усунути фактор неплатоспроможності;

- активні форми управління грошовими потоками дають можливість підприємству отримувати прибуток, створений його грошовими активами.

Раціональне управління грошовими потоками підприємства є вагомим елементом процесу збільшення обігу його капіталу. Отже, прибутковість діяльності підприємства прямо взаємодіє із системою управління грошовими потоками.

Однозначність трактування прийнятих фінансових рішень, змістовне доведення їх до

виконавців та надання адекватного зворотного зв'язку, тобто моніторингу, перегляду та корегування фінансових рішень, є невід'ємними положеннями управління грошовими потоками [15, с. 322].

Управління грошовими потоками підприємства доцільно реалізувати за допомогою певних етапів, що відзначає О.Р. Сергєєва, посилаючись на А.М. Поддєрьогіна та І.А. Бланка [13, с. 109] (рис. 1).

Доцільно зауважити, що планування й прогнозування грошових потоків є елементами внутрішньогосподарського фінансового прогнозування й планування на підприємстві, в результаті використання яких досягається узгодженість величини очікуваних грошових потоків із потребами фінансового забезпечення господарських операцій підприємства в рамках його операційної, інвестиційної та фінансової діяльності [12, с. 416; 13, с. 109].

У рамках цього етапу важливим є проведення аналізу грошових коштів у періоді, що передував звітному. Такий аналіз оцінить суму та рівень середнього залишку грошових активів підприємства, а також визначить ефективність використання грошових засобів щодо ліквідності підприємства та його здатності вчасно розрахуватися за зобов'язаннями [3, с. 332; 13, с. 109].

Наступним етапом є впровадження запланованих параметрів та подальше здійснення фінансово-господарської діяльності. Реалізація цього етапу передбачає своєчасне виявлення відхилень величини та строків формування вхідних та вихідних грошових потоків від індикаторних величин; локалізацію виявлених відхилень та проведення аналізу причин їх формування; своєчасне інформування фінансового менеджера про виявлене відхилення; обґрунтування та подання варіантів урахування відхилень під час прийняття подальших управлінських рішень щодо управління грошовими потоками підприємства [12, с. 423; 13, с. 109].

З огляду на мобільність грошових коштів доцільно відзначити, що навіть у короткостроковому періоді планові показники можуть не відповідати дійсності. Саме тому важливими аспектами в системі управління грошовими потоками підприємства є коригування показників та оцінювання досягнутих результатів. Для здійснення коригування фінансові менеджери можуть переглядати цільові (прогнозні та планові) показники формування грошових потоків підприємства, відстрочувати формування вихідних грошових потоків шляхом здійснення пролонгації заборгованості, реструктуризації боргів, а також інкасувати відстрочені вхідні грошові потоки [12, с. 425; 13, с. 109]. Ефективна система управління грошовими потоками повинна охоплювати такі елементи, як фінансовий та стратегічний аналіз, контроль, планування та прогнозування.

Рис. 1. Етапи управління грошовими потоками підприємства [13, с. 109; 12, с. 423–425]

В результаті дослідження необхідно виділити такі напрями аналізу грошових потоків, як оцінювання ліквідності та платоспроможності в коротко- й довгостроковій перспективах, а також визначення різниці між кредиторською та поточною дебіторською заборгованістю; розрахунок чистого обігового капіталу; оцінювання раціональності управління грошовими коштами та формування грошового потоку; формування вихідної бази для прийняття управлінських рішень; прогнозний аналіз грошових потоків підприємства.

Оцінка ефективності управління грошовими коштами на підприємстві стає вихідною інформацією для подальших управлінських рішень, а саме для прогнозування майбутніх грошових потоків.

Планування грошових потоків – це важливий етап управління фінансовою діяльністю підприємств, головною метою якого є забезпечення ритмічності й синхронності грошових потоків, а загалом – досягнення фінансової рівноваги.

С.В. Шубіна та М.Ю. Авакян у своїй статті розглядали систему принципів планування грошових потоків, посилаючись на твори К.А. Ігоніної [9; 14, с. 54]. Групування цих принципів схематично показано на рис. 2 [9; 14, с. 54].

Система принципів планування грошових потоків дає змогу підвищити точність прогнозів та спростити систему управління. Головними серед них є такі принципи:

1) принцип обґрунтованості мінімально необхідного обсягу грошових коштів, що повинен

дотримуватися підприємством для забезпечення його платоспроможності (визначення мінімальної суми грошових коштів, необхідної для продовження операційної діяльності підприємства та своєчасного вибору методів фінансування);

2) принцип пропорційності розподілу грошових коштів між складовими виробничого процесу, що відповідає за визначення оптимального розміру грошових коштів для обслуговування основного та обігового капіталу;

3) Принцип гнучкості планування грошових коштів, що є певним аналітичним орієнтиром, який повинен задавати необхідну суму грошових надходжень для збалансування їх із плановими витратами, що має оперативно коригуватися в разі утворення резерву чи дефіциту коштів;

4) принцип оцінювання ефективності використання грошових коштів, що здійснюється в умовах забезпечення достатнього рівня платоспроможності, з одного боку, та необхідного рівня прибутковості, з іншого боку; аналіз грошових потоків у процесі їх планування стає необхідним явищем, що дає змогу надати загальну оцінку механізму планування грошових потоків підприємства;

5) принцип адекватності часових інтервалів та способів планування, за якого вибір методу обґрунтування плану грошових потоків підприємства повинен здійснюватися з урахуванням перш за все часового виміру, що сприяє адекватності способів та строковості плану, підвищуючи точність прогнозних розрахунків.

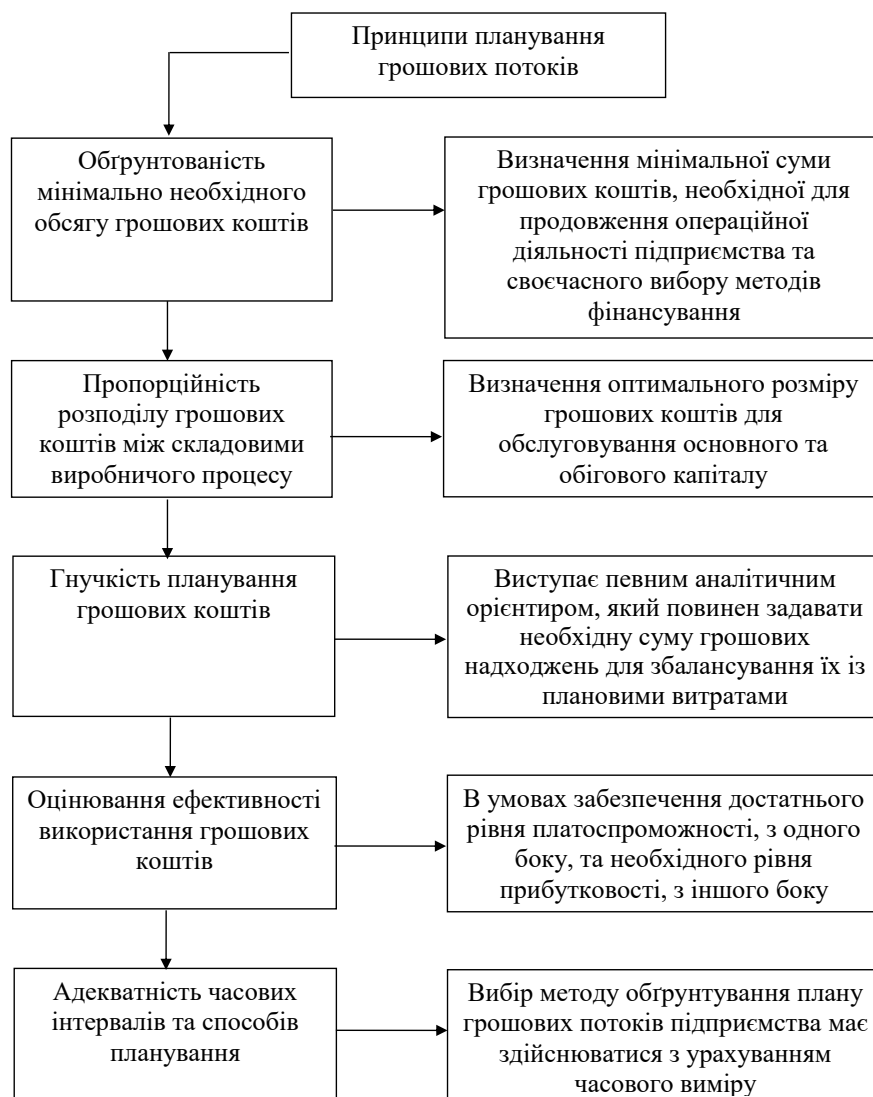

Рис. 2. Основні принципи планування грошових потоків [9; 14, с. 54]

Згідно з вищезазначеними принципами можна виділити такі види планування грошових потоків:

- довгострокове планування (1–5 років);
- середньострокове планування (до 1 року);
- короткострокове планування (місяць, квартал) [10; 14, с. 54].

У своїй статті В.В. Дмитрієв, посилаючись на труди Ю.О. Біндасової, відзначає напрями фінансової роботи ефективної моделі управління грошовими потоками [2, с. 390; 7]:

Організаційне забезпечення ефективної моделі управління грошовими потоками підприємства можна охарактеризувати такими напрямками фінансової роботи [2, с. 391; 7]:

- організація трансакції, зокрема щодо часу, обсягів та повноти руху грошових коштів підприємства;
- контроль руху грошових ресурсів, зокрема щодо відповідності бюджетним параметрам діяльності підприємства у плановому періоді та дотримання значень цільових індикаторів;

– підтримка управлінських рішень, оцінювання ефективності менеджменту.

Управління грошовими потоками здійснюється відповідно до поставлених цілей, обґрунтування яких є початковим етапом формування моделі управління грошовими потоками, у яку закладаються загальні та специфічні цілі.

Сукупність конкретних методів і форм, що використовуються підприємством для організації руху грошових коштів у часі й просторі відповідно до визначених критеріїв та цілей, формує модель управління грошовими потоками підприємства. Така модель визначається підприємством самостійно та є індивідуальною з огляду на особливості його фінансово-господарської діяльності, положення фінансової стратегії, а також специфічні умови зовнішнього та внутрішнього середовища її реалізації. Така індивідуальність досягається за використання сукупності загальних підходів, прийомів та методів,

тобто інструментарію управління грошовими потоками.

Висновки. З розглянутих аспектів управління грошовими потоками можна зробити висновок, що управління як важлива складова планування – це дуже складна й трудомістка робота кожного керівника підприємства, бо йому щодня необхідно приймати безліч управлінських рішень щодо розподілу та використання грошових коштів, а також ефективно спрямовувати грошові потоки [15, с. 324].

Для підвищення ефективності управління грошовими потоками підприємства важливо дотримуватися таких рекомендацій:

– узгоджувати стратегічні цілі підприємства з його фінансовими можливостями;

– планувати довгострокові та короткострокові шляхи розвитку підприємства;
– забезпечувати оптимізацію грошових потоків та їх ефективне фінансування;
– здійснювати постійний контроль над розподілом грошових коштів;
– формувати резервні джерела фінансування;
– підвищувати рівень залучення інвестицій до підприємства [6].

Отже, головним завданням підвищення ефективності управління грошовими потоками є забезпечення платоспроможності підприємства, а перспективним дослідженням у цій галузі є вивчення проблем економічних збитків.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Балабанов И.Т. Финансовый анализ и планирование. 2-е изд., доп. Москва : Финансы и статистика, 2008. 208 с.
2. Біндасова Ю.О. Теоретичні аспекти формування системи управління грошовими потоками підприємства. *Научно-технічний збірник*. 2014. № 77. С. 388–394.
3. Бланк И.А. Финансовый менеджмент : учебный курс. 2 е изд., перераб. и доп. Киев : Ника Центр, Эльга, 2004. 656 с.
4. Ван Хорн Дж. Основы управления финансами / пер. с англ. ; гл. ред. серии Я.В. Соколов. Москва : Финансы и статистика, 1999. 800 с.
5. Верба В.А., Загородніх О.А. Проектний аналіз : підручник. Київ : КНЕУ, 2000. 322 с.
6. Губачова О.М. Деякі аспекти управління рухом грошових коштів та їх вплив на фінансовий стан підприємства. *Економіка і регіон*. 2005. № 2 (5).
7. Дмитрієв В.В. Формування механізму управління грошовими потоками підприємства. *Ефективна економіка*. 2015. № 4. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3967> (дата звернення: 14.06.2019).
8. Драчук Я.І. Ефективність управління грошовими потоками підприємства. *Ефективна економіка*. 2017. № 2. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5456> (дата звернення: 14.06.2019).
9. Ігоніна К.А. Теоретичні аспекти планування грошових потоків підприємств. *Актуальні проблеми економіки*. 2004. № 5 (35). С. 17–19.
10. Коваленко С.О. Сутність грошових потоків та їх роль в управлінні фінансами підприємств / Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського. URL: www.nbuv.gov.ua.
11. Корягин М.В. Актуальні питання визнання та обліку еквівалентів грошових коштів в Україні. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2006. № 2. С. 27–30.
12. Поддєрьогін А.М. Фінансовий менеджмент. Київ : КНЕУ, 2005. 536 с.
13. Сергєєва О.Р. Сутність та основні аспекти управління грошовими потоками підприємства. *Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2017. № 12. Ч. 2. С. 107–110.
14. Шубіна С.В., Авакян М.Ю. Напрямки управління грошовими коштами підприємства: теоретичні аспекти. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2017. С. 52–55.
15. Ясишена В.В. Сутність грошових потоків підприємств та їх класифікація. *Економічний аналіз*. 2014. № 2. С. 321–324.